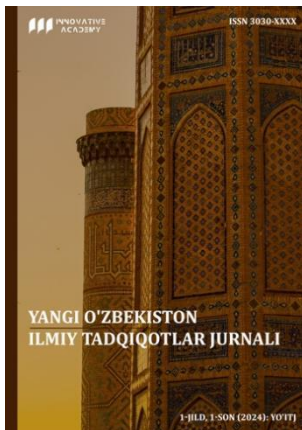

LEGAL TECH VA ELEKTRON HUKUMAT TIZIMLARI O'ZARO ALOQASI

Sardor Yunusov

Toshkent davlat yuridik universiteti

Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik fakulteti

1-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17596736>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 9-noyabr 2025 yil
Ma'qullandi: 11-noyabr 2025 yil
Nashr qilindi: 13-noyabr 2025 yil

KEY WORDS

Legal Tech, elektron hukumat, sun'iy intellekt, big data, raqamli adolat, huquqiy innovatsiya.

ABSTRACT

Bu maqolada men Legal Tech (yuridik texnologiyalar) va elektron hukumat tizimlari o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik, ularning integratsiyasi hamda huquqiy va ijtimoiy ta'sir omillari tahlil qildim. Tadqiqot davomida komparativ va normativ-huquqiy tahlil usullaridan foydalanilib, Estoniya, Singapur, Janubiy Koreya va O'zbekiston tajribalarini solishtirdim. Shuningdek, LexisNexis va Westlaw manbalariga tayanib, huquqiy texnologiyalarning rivojlanish dinamikasi, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar (big data)ning davlat boshqaruvi tizimidagi roli yoritdim. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Legal Tech vositalarining elektron hukumat bilan uyg'unlashuvi huquqiy xizmatlar sifatini oshiradi, davlat xizmatlarini shaffof va tezkor qiladi, lekin bunda axborot xavfsizligi, ma'lumotlarni himoya qilish va etik me'yorlarga amal qilish zarur. Maqola oxirida O'zbekiston uchun raqamli adolat va huquqiy ishonchni mustahkamlash uvhun amaliy takliflar berdim.

KIRISH:

Shu yillarda texnologiyalar rivoji jamiyatning barcha sohalarida tub o'zgarishlar yasadi. Shulardan eng sezilarli ta'sir ko'rsatgan yo'nalishlardan biri — huquq tizimi va davlat boshqaruvi jarayonlariga axborot texnologiyalarining kirib kelishidir. "Legal Tech" (legal technology) atamasi bugungi kunda butun dunyoda keng qo'llanilmoqda va u yuridik faoliyatni avtomatlashtirish, sud jarayonlarida sun'iy intellektdan foydalanish, hujjat aylanishini raqamlashtirish kabi amaliyotlarni o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, "elektron hukumat" (e-government) tushunchasi ham davlat boshqaruvini raqamli platformalarga o'tkazishni, fuqarolarga xizmat ko'rsatishni soddalashtirishni va davlat idoralari o'rtasida ma'lumot almashinuvini avtomatlashtirishni anglatadi.

Legal Tech va elektron hukumat tizimlari o'rtasidagi o'zaro aloqani o'rganish muhim, chunki ular raqamli adolat, huquqiy shaffoflik va davlat xizmatlarining samaradorligini ta'minlaydi. Hozirgi davrda davlat boshqaruvi sohasida sun'iy intellekt, blokcheyn, katta ma'lumotlar (big data) va boshqa innovatsion texnologiyalar keng joriy etilmoqda. Bular nafaqat huquqiy jarayonlarni soddalashtiradi, balki korrupsiyani kamaytirish, davlat xizmatlarining sifatini oshirish va fuqarolarning davlatga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga xizmat qiladi.

LexisNexis'ning 2023-yilgi tadqiqotida qayd etilishicha, Buyuk Britaniyadagi yuridik

mutaxassislarning 95 foizi generativ sun'iy intellekt vositalari yaqin yillarda huquqiy amaliyotga sezilarli ta'sir ko'rsatishini kutayotganini bildirgan (Miller 2023:5). Bu fakt Legal Tech'ning tez sur'atlar bilan davlat boshqaruv tizimlariga kirib borayotganini ko'rsatadi. Shu sababli, Legal Tech va elektron hukumat tizimlarining o'zaro aloqasini chuqur tahlil qilish, ularning ijobiy va salbiy tomonlarini o'rganish bugungi kunning dolzarb ilmiy masalalaridan biridir.

METODLAR:

Mazkur maqolani tayyorlashda bir nechta ilmiy usullardan foydalanildi. Avvalo, komparativ tahlil usuli orqali xorijiy mamlakatlardagi Legal Tech va e-hukumat tizimlarining integratsiya tajribalari o'rganildi. Normativ-huquqiy tahlil orqali O'zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchiligi va xalqaro huquqiy me'yorlar solishtirildi. Shuningdek, empirik tahlil yordamida mavjud elektron hukumat platformalari, ularning foydalanuvchilarga ta'siri va ishlash samaradorligi tahlil qilindi.

Tadqiqotning asosiy manbalari sifatida xalqaro yuridik tahlil tizimlari — LexisNexis va Westlaw ma'lumotlar bazalari tanlandi. LexisNexis tahlillari ("Clients in Favour of Legal AI", "Reconciling Innovation and Regulation" va boshqalar) Legal Tech'ning amaliy tatbiqi va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish masalalariga bag'ishlangan (Maclean and Phillips 2018). Westlaw manbalarida esa, masalan, Heavin va Keet (2017) tomonidan yozilgan "A Spectrum of Tools to Support Litigation Risk Assessment" maqolasida yuridik jarayonlarda big data va sun'iy intellekt asosida qaror qabul qilish tizimlari chuqur tahlil qilingan.

Bu ishda metodologik yondashuv sifatida tizimli integratsiya modeli tanlandi. Bu model orqali Legal Tech yechimlari elektron hukumat infratuzilmasi bilan qanday darajada uyg'unlashganini aniqlash maqsad qilingan.

NATIJALAR:

1. Legal Tech va e-hukumatning o'zaro bog'liqligi

Legal Tech asosan huquqiy jarayonlarda avtomatlashtirishni maqsad qiladi. U yuridik hujjatlarni yaratish, tahlil qilish va boshqarishni sun'iy intellekt yordamida amalga oshiradi. Elektron hukumat tizimlari esa davlat xizmatlarini fuqarolarga onlayn tarzda taqdim etadi. Ularning o'zaro kesishuvi huquqiy xizmatlarning raqamlashtirilgan shaklda amalga oshirilishida ko'rinadi.

Masalan, O'zbekistonda "my.gov.uz" portali orqali fuqarolar sud hujjatlarini olish, shikoyat yoki ariza yuborish, advokat ro'yxatidan o'tish kabi huquqiy amallarni masofadan bajarish imkoniga ega. Bu jarayonlarda Legal Tech texnologiyalarini joriy etish e-hukumat tizimining samaradorligini oshiradi.

2. Sun'iy intellekt asosidagi tahlil

LexisNexis tadqiqotlariga ko'ra, so'nggi yillarda huquqiy firmalar va davlat idoralari sun'iy intellekt asosida hujjatlarni qayta ishlash tizimlarini joriy etmoqda. AI vositalari shartnomalardagi huquqiy xatoliklarni aniqlash, sud qarorlarini tahlil qilish va hatto prognozlash imkonini beradi. Bu elektron hukumat tizimida, masalan, soliq yoki bojxona xizmatlarida avtomatik qaror qabul qilish mexanizmlarida ham qo'llanilmoqda.

Yevropa Ittifoqida eIDAS tizimi orqali raqamli identifikatsiya va elektron imzo joriy etilgan. Bu huquqiy jihatdan tan olinuvchi texnologiya hisoblanadi (European Union 2016). O'zbekiston ham bu tajribani qisman o'zlashtirib, raqamli imzo tizimini ishlab chiqmoqda.

3. Big Data va huquqiy xavf tahlili

Heavin va Keet (2017) fikricha, big data huquqiy jarayonlarni optimallashtirishda eng muhim vositadir. Ular "decision tree" va "Monte Carlo" modellari orqali sud amaliyotidagi risklarni oldindan baholash mumkinligini ko'rsatganlar (Heavin and Keet 2017:270). Elektron hukumat tizimida esa katta ma'lumotlar tahlili yordamida arizalar, murojaatlar va huquqiy shikoyatlar oqimini kuzatish, ularning qayta ishlash vaqtini qisqartirish mumkin.

4. Xalqaro tajriba

Estoniya, Janubiy Koreya va Singapur elektron hukumat tizimlarida Legal Tech elementlarini

muvaffaqiyatli integratsiya qilgan. Masalan, Estoniyada barcha fuqarolarning huquqiy hujjatlari yagona raqamli ID orqali boshqariladi. Singapurda esa "LegalTech Platform" davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadi va u advokatlik firmalari uchun avtomatik hujjat tahlili xizmatini taklif etadi.

MUHOKAMA:

Legal texnologiyalar elektron hukumatni yanada shaffof va samarali tizimga aylantiradi. Biroq bu integratsiya bilan birga bir qator muammolar ham yuzaga keladi.

Birinchidan, ma'lumotlarni himoya qilish masalasi eng dolzarb hisoblanadi. Maclean va Phillips (2018) ta'kidlashicha, innovatsiya va regulatsiya o'rtasida muvozanatni saqlash juda qiyin, chunki katta ma'lumotlar bilan ishlovchi tizimlarda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish doimo xavf ostida bo'ladi. Shu sababli e-hukumat tizimlari GDPR kabi xalqaro standartlarga mos ravishda ishlashi zarur.

Ikkinchidan, huquqiy javobgarlik masalasi mavjud. AI asosidagi qarorlar inson aralashuvisiz qabul qilinganda, ularning natijasi uchun kim javobgar bo'ladi? Bu savol hozircha aniq huquqiy yechimga ega emas. Richards va King (2014) o'z tadqiqotlarida bu holatni "Big Data Ethics" doirasida ko'rib chiqib, shaffoflik va javobgarlik prinsiplari har bir algoritm uchun qonuniy asosda belgilanishi lozimligini urg'ulaganlar.

Uchinchidan, O'zbekiston uchun imkoniyatlar. O'zbekiston "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi orqali elektron hukumat tizimini faol rivojlantirmoqda (The Republic of Uzbekistan 2020). Shu jarayonda Legal Tech sohasini ham quyidagi yo'nalishlarda rivojlantirish mumkin: sud tizimlarida ish yuklamasini avtomatik tahlil qiluvchi AI vositalarini joriy etish; adliya vazirligi doirasida huquqiy chatbotlar yaratish; yagona huquqiy ma'lumotlar bazasini big data yordamida optimallashtirish; huquqiy xizmatlarning shaffofligini oshirish maqsadida ochiq API platformalarini yaratish.

To'rtinchidan, etik masalalar ham muhim. AI vositalari noto'g'ri ma'lumot yoki diskriminatsion natijalar berishi mumkin. Shu sababli, har bir Legal Tech tizimi uchun etik kodeks ishlab chiqilishi kerak.

XULOSA:

Legal Tech va elektron hukumat tizimlarining o'zaro aloqasi zamonaviy davlat boshqaruvi va huquqiy tizim rivojining ajralmas qismi bo'lib bormoqda. Bu ikki soha bir-birini to'ldiradi: Legal Tech huquqiy jarayonlarni raqamlashtirsa, elektron hukumat ularni fuqarolarga yaqinlashtiradi.

Ularning integratsiyasi natijasida: davlat xizmatlari shaffofligi ortadi; sud jarayonlari avtomatlashtiriladi; korrupsiya kamayadi; fuqarolar huquqiy savodxonligi oshadi.

Shu bilan birga, bu integratsiyani muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun ma'lumotlarni himoya qilish, etik me'yorlarni saqlash va huquqiy javobgarlikni aniq belgilash muhimdir. O'zbekiston uchun Legal Tech nafaqat texnologik taraqqiyot, balki adolatli raqamli jamiyat sari qadamdir.

ADABIYOTLAR (ASA uslubi)

1. Maclean, Fiona, and Olga Phillips. 2018. "Reconciling Innovation and Regulation: Mission Impossible?" *Privacy and Data Protection* 19(2):10–14.
2. Miller, Jan. 2023. "Clients in Favour of Legal AI." *New Law Journal (UK)* 173(8033):5.
3. Heavin, Heather, and Michaela Keet. 2017. "A Spectrum of Tools to Support Litigation Risk Assessment: Promise and Limitations." *Canadian Journal of Law and Technology* 15:265–286.
4. Richards, Neil M., and Jonathan H. King. 2014. "Big Data Ethics." *Wake Forest Law Review* 49(2):393–432.
5. The Republic of Uzbekistan. 2020. *Decree of the President on the Strategy 'Digital Uzbekistan – 2030.'* Tashkent: Official Gazette of the Republic of Uzbekistan.
6. European Union. 2016. *General Data Protection Regulation (GDPR)*. Official Journal of the

European Union L119:1-88.

7. Thomson Reuters. 2025. *Lex Machina and Litigation Analytics Reports*. New York: Thomson Reuters Westlaw.

**INNOVATIVE
ACADEMY**